

Vízia ekologicky zodpovedného sveta

Vlani na jar vydalo americké vydavateľstvo HOUGHTON - MIFFLIN knihu *Zem v rovnováhe: Ekológia a ľudský duch*, ktorej autorom je Al Gore, vtedajší senátor štátu Tennessee, dnes viceprezident Spojených štátov amerických. Hoci niektorí politici a biznismeni poškodenie životného prostredia ešte stále nechcú brať do úvahy, na politickú scénu prichádzajú i ľudia s úplne iným zmyslaním. Al Gore na poste viceprezidenta predstavuje nádej nielen pre obyvateľov USA. Vyplýva to i z rozhovoru, ktorý poskytol Errolovi Sowersovi pre časopis *Planetary Citizen*.

ERROL SOWERS: *Skutočne s veľkým potešením som si prečítal vašu knihu. Obsahuje veľmi silné posolstvo, chcem sa vám za ňu poďakovať.*

AL GORE: Ďakujem, bola to práca z lásky.

E. SOWERS: *Čo považujete za najdôležitejšie zo všetkých myšlienok a argumentov, ktoré ste v knihe vyslovili?*

A. GORE: Vztah ľudskej populácie k svojej planéte sa za posledných pár desiatok rokov veľmi dramaticky zmenil. Populačná explózia, náhla akcelerácia vedeckotechnického rozvoja a veľmi zvláštna predstava, že sme akosi oddelení od Zeme - to všetko sa pomiešalo a spôsobilo kolíziu medzi civilizáciou a ekologickou rovnováhou planéty. Globálne klimatické zmeny, ničenie ozónu, ubúdanie dažďových pralesov a lesov, zánik neodhadnuteľného množstva rastlinných a živočíšnych druhov, zamorovanie vzduchu, vody a pôdy jedovatými látkami - všetky tieto problémy sú prejavom hlbokoj duchovnej krízy vo vzťahu k Zemi.

V tomto historickom momente však máme priležitosť krízu prekonať, ak k nej pristúpime novým spôsobom a na globálnej úrovni. Pád komunizmu, koniec studenej vojny, náhle uvedomenie si všetkých ľudí, že sme súčasťou jednej globálnej civilizácie - tento trend je výnimočnou príležitosťou urobiť zo zachrany životného prostredia ústredný organizačný princíp súčasného sveta. Dnes si už dokážeme predstaviť globálnu agendu, a preto sa dá vytvoriť čosi, čo som nazval Globálny Marshallov plán - s vedúcou úlohou USA, ale teraz navyše s japonským a európskym kapitálom, pri určení strategických cieľov, akými sú: vytvorenie podmienok na prechod k demografickej rovnováhe, urýchlenie vývoja nových technológií nezaťažujúcich životné prostredie a pod.

E. SOWERS: *Máte pravdu, je to výnimočná príležitosť, ale vynára sa aj nový typ politického vedenia?*

A. GORE: Áno, nazdávam sa, že v súčasnosti sa odohráva v našej kultúre a civilizácii veľký posun. Začíname si uvedomovať, že nie sme iba individuálni herci na javisku, ale členovia rodín, komunít, spájajú nás pavučiny vzťahov a povinností i s budúciimi generáciami. A morálne sme zviazaní s každým človekom na tejto planéte.

E. SOWERS: *Ak je ekologická kríza skutočne krízou duchovnou, ako ju liečiť?*

A. GORE: Nuž, viac ľudí, než si to ktokolvek z nás uvedomuje, prechádza procesom premeny osobnosti v dôsledku celosvetovej zmeny v myslení. Najlepšie možno túto premenu pozorovať u mladých ľudí. Navštívte ktorúkoľvek školu v Amerike a spýtajte sa na najpálčivejšie problémy ľudstva. Veľmi rýchle sa dozviete, že je to globálna ekologická kríza. Ale rovnakú odpoveď by ste dostali aj v iných krajinách. Prieskum medzi deťmi, ktoré budú r. 2000 predstavovať 2 mld. teenagerov na našej planéte potvrdil, že je to tak na celom svete. Keď sa nahromadí kritické množstvo ľudí s rovnakým názorom na ekologické priority, začnú sa politické pomery meniť - nielen v našej krajine, ale na celom svete. A nebude to postupne, ale rýchle!

E. SOWERS: *Máte teda pocit, že v budúcnosti budú politicky inakší? A myslíte si, že verejnosť bude podporovať túto novú generáciu lídrov, ku ktorým i vy patríte?*

A. GORE: Áno, myslím si to. Pred dvoma rokmi len málokto predpokladal, že na jar 1992 bude veľká väčšina bielych Juhoafričanov hlasovať za zrušenie apartheidu a za spoločnú vládu s čiernou väčšinou. Tu v Spojených štátoch sme to považovali za utopickú predstavu. Podobne málokto predpokladal, že všetky východoeurópske štáty zvrhnú komunizmus, zhodia Leninove sochy a objímu sa so slobodou. Tieto zmeny sa mohli odohrať len vďaka hlbokoj premene myslenia dostatočného počtu ľudí, až vzniklo kritické množstvo. Podobne, ak potrebný počet ľudí zmení spôsob myslenia vo vzťahu k životnému prostrediu, stane sa i tu zmena nevyhnutnou. A svet sa zmení!

E. SOWERS: *Existuje hypotéza, že ak určitá myšlienka alebo súbor myšlienok prenikne do ľudského vedomia, môže urýchliť vznik kritického množstva. Aké percento ľudstva musí zmeniť názor a ako môžeme podporiť naakumulovanie kritickej masy?*

A. GORE: Nemám predstavu, aké percento ľudí vytvára kritické množstvo. Som presvedčený, že neexistuje nik, kto by to dokázal vyjadriť matematickým vzorcom. Ale nazdávam sa, že ak tento proces raz začne, rastie to samo od seba. A čo sa týka možnosti každého jednotlivca, sú v troch oblastiach: 1. Zhromažďujte poznatky o kríze, o jej možných riešeniach a jednot-

livých príčinách. A dbajte na dostatočnú hĺbku vašich vedomostí, aby vás cynici nedokázali vyvieť z rovnováhy, pretože sa o to budú zúrovo snažiť! 2. Vec, ktorú môže urobiť každý jednotlivec, je využiť silu svojej peňaženky. Robte inteligentný spotrebiteľský výber! Kupte napríklad nové halogénové žiarovky. Sú síce trochu drahšie, ale ušetria vám peniaze, pretože vydržia desaťkrát dlhšie ako obyčajné a okrem toho sa vlastne na desatinu zníži znečistenie, ktoré by vzniklo pri výrobe rovnakého množstva energie. Takýchto príkladov je mnoho. 3. Využívajte silu volebnej urny! Ekonomická a politická sloboda sú predpokladom zmien, ktoré považujem za nevyhnutné. Ak sa politikom v oboch stranách (ide o dve politické strany v USA - Demokratickú a Republikánsku, pozn. prekl.) jasne povie, že ochrana prostredia je pre voličov dôležitá, potom sa svet zmení.

E. SOWERS: *Máte zjavne veľa nádeje v budúcnosť. Čo nám ešte ponúknete na dôkaz, ako dôkaz, že sa okamih zmeny blíži?*

A. GORE: Pozitívnym príkladom je Summit Zeme, ktorý sa uskutočnil v júni 1992 v Brazílii (rozhovor vyšiel ešte pred týmto podujatím - pozn. preklad.). Prieskumy ukazujú, že čoraz viac ľudí je presvedčených o potrebnosti takéhoto stretnutia svetových lídrov k riešeniu globálnej ekologickej krízy. Vývoj v tomto smere prebieha v mnohých krajinách. V Japonsku sa napríklad za posledný rok udialo more pozitívnych zmien. V Európe rastie hnutie za presadzovanie ekologických tém do pozornosti politických kruhov. V USA sú tisíce ekologických iniciatív požadujúcich zmenu, ktoré vyrastajú na miestnej úrovni. Jedným z horúcich problémov v súčasnosti je snaha firmami vyrábajúcich pesticídy presadiť zákony, ktoré by potlačili miestne nariadenia obmedzujúce používanie týchto látok. Zmena myslenia začína na miestnej úrovni a nazdávam sa, že práve to je dôvod na veľký optimizmus.

E. SOWERS: *Určite. A čo si myslíte teraz, na vašej vysokej pozícii, ako možno pohnúť tými „mocnými“, ktorí sa snažia udržať staré spôsoby? Ako ich priviesť k transformatívnejmu mysleniu, o ktorom píšete vo svojej knihe?*

A. GORE: Nuž v politike platia dve príslovia: 1. Poznanie je sila - treba sa preto dobre vyzbrojiť. 2. V množstve je sila. Presvedčte ostatných, ktorí majú na vec rovnaký názor, aby sa pridali k spoločnému úsiliu presvedčiť politikov, že im ide o hlasy.

E. SOWERS: *Posledná otázka - napísali ste, že naša civilizácia je drogovo závislá od konzumácie samotnej Zeme a že tento vzťah nás odvracia od bolesti nad tým, čo sme už stratili, ktorá je priamou skúsenosťou života zvyšku prírodného sveta. Ako možno vytvoriť „vnútornú ekológiu človeka“, o ktorej píšete vo svojej knihe?*

A. GORE: Prvá časť odpovede je - premenou osobnosti. Ďalšia časť - prekonaním odcudzenia. V jednej skladbe rockovej skupiny Dire Straits sú slová: „Níl nie je len rieka v Egypte“ (slovná hračka v angličtine: The Nile - Denial). V našom prípade musíme prekonať pštroziu psychologickú stratégiu strkania hláv do piesku. Ale je tu aj druhá psychologická bariéra. Akonáhle prekonáme odcudzenie a spoznáme enormnosť toho, o čo sa snažíme, často nás premôže beznádej. A to nás privádza opäť ku kľúčovému postaveniu nádeje a k nevyhnutnosti artikulovať a veriť v takú víziu budúcnosti, pre ktorú má zmysel pracovať. Potom sa nám ju podarí uskutočniť.

Z angličtiny preložil Juraj Mesík

Tri priority ekologického výskumu

Americká ekologická spoločnosť (Ecological Society of America, ESA), najväčšia v tomto odbore na svete, iniciovala v auguste 1988 práce na definovaní výskumných priorít vo vednom odbore ekológia v poslednom desaťročí tohto storočia. Viedli ju k tomu najmä tieto dôvody:

- obmedzenosť finančných zdrojov, z ktorých sa nedá podporiť celý vedecký výskum,
- naliehavá potreba zlepšenia rýchlo sa zhoršujúceho stavu životného prostredia človeka a zvýšenia jeho možnosti (kapacity) podporovať potreby svetovej populácie,
- zvýšené požiadavky na ekologické poznatky smerujúce k rozumnému využívaniu a podpore zdrojov Zeme.

Pritom je paradoxné, že kým požiadavky na nové poznatky a na využitie už existujúcich vedomostí vzrastajú, spôsobilosť, ako dosiahnuť tento cieľ, ubúda v dôsledku limitovania použitelných zdrojov.

Základný výskum je uholným kameňom, o ktorý sa musia opierať rozhodnutia v oblasti životného prostredia. Pritom čím väčšie sú požiadavky a potreby praxe, tým významnejším sa stáva základný výskum.

Na splnenie tejto naliehavej úlohy ESA ustanovil H. A. Mooney, jej vtedajší predseda, reprezentatívnu skupinu ekológov, ktorá pracovala v rokoch 1988-1989 pod vedením Jane Lubchencovej a využila podnety jednotlivých členov. Pracovný materiál zverejnili na výročnej schôdzi v auguste 1990, na ktorej sa zúčastnilo okolo 1000 členov. Po výročnej schôdzi dostali ešte ca 150 listov s pripomienkami. Takto vznikol základný dokument, ktorý zverejnili r. 1991 v časopise ECOLOGY (periodiku ESA) ako Iniciatívu za trvale udržateľnú biosféru.

Táto iniciatíva (Sustainable Biosphere Initiative, SBI) vyzdvihuje nezastupiteľnú úlohu ekologickej vedy pri rozumnom využívaní (managemente) zdrojov Zeme a trvalom udržaní